

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

VOLUNTEER ACTIVITY AS A FACTOR IN THE IMPLEMENTATION OF THE MEASURES OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE IN UKRAINE

Волуйко О.М., к.ю.н., доцент, полковник,
начальник кафедри правового забезпечення діяльності Національної гвардії України
Київський інститут Національної гвардії України

Микитюк О.М., слухач
Інститут стратегічних комунікацій Національного університету оборони України

У статті, з урахуванням стану національного законодавства та результатів новітніх розробок зазначеної проблематики, проаналізовано роль і значення волонтерської діяльності як чинника реалізації заходів правового режиму воєнного стану в Україні. Доведено, що правові засади волонтерського руху в Україні в умовах правового режиму воєнного стану об'єктивовано у статті 17 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де зазначено, що органи державної влади України та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, а також громадяни зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військової адміністрації у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території. Установлено, що відповідно до статті 8 Закону, окремі заходи (напрями) військового командування разом із військовими адміністраціями мають реалізовувати як самостійно, так і з залученням органів виконавчої влади на відповідній місцевості, зокрема, волонтерів.

Такими заходами є: 19) проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони; 19¹) проводити евакуацію матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності, у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України; 20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами.

Обґрунтовано, що в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні найбільшого значення з-поміж інших напрямів волонтерської діяльності набуло надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади щодо здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. Установлено, що у категорії технічної допомоги волонтерська діяльність, здебільшого, спрямована на: а) постачання сучасної снайперської зброї, боеприпасів, оптичних приладів, тепловізорів; б) забезпечення можливості використання підрозділами ЗСУ безпілотних літальних апаратів, інноваційних ІТ-продуктів; в) постачання автомобільної техніки, обмундирування, ліків тощо.

Визначено, що особливостями волонтерської діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану є: 1) реалізація в екстраординарних умовах; 2) розвиток у нестандартних для міжнародної практики формах і напрямках; 3) охоплення значної кількості населення; 4) вироблення системи розробки і реалізації рішень, спрямованих на максимально ефективну взаємодію з відповідними державними структурами, насамперед, військовими.

Окреслено проблеми реалізації волонтерської діяльності в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану. Зокрема, це: 1) наявність певних новацій та невідповідності у законодавстві; 2) відсутність єдиного централізованого органу організації і спрямування волонтерського руху на рівні міністерства чи відомства; 3) відсутність системної і продуманої системи навчання волонтерів; 4) спротив чиновників і консерватизм державних структур; 5) випадки зловживань з боку волонтерів, діяльність псевдоволонтерів.

Ключові слова: воєнний стан, правовий режим воєнного стану, заходи реалізації воєнного стану, волонтер, волонтерська діяльність, державний орган, громадянське суспільство, взаємодія.

The article, taking into account the state of national legislation and the results of the latest developments of the mentioned issues, analyzes the role and significance of volunteer activity as a factor in the implementation of the measures of the legal regime of martial law in Ukraine. It has been proven that the legal principles of the volunteer movement in Ukraine under the conditions of the legal regime of martial law are objectified in Article 17 of the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law", which states that the state authorities of Ukraine and local self-government bodies, enterprises, institutions, organizations, public associations, as well as citizens, are obliged to contribute to the activities of the military command and military administrations in the introduction and implementation of measures of the legal regime of martial law in the relevant territory. It was established that, in accordance with Article 8 of the Law, certain measures (directions) must be implemented by the military command together with the military administrations both independently and with the involvement of executive authorities in the relevant area, in particular, volunteers.

Such measures are: 19) to evacuate the population in the event of an emergency or threat of emergency, as well as from zones of armed conflicts (from areas of possible hostilities) to safe areas; 19-1) to evacuate material and cultural values that are in the state property, in the event of a threat of their damage or destruction in accordance with the list approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine; 20) introduce, if necessary, in accordance with the procedure determined by the Cabinet of Ministers of Ukraine, the standardized supply of basic food and non-food products to the population.

It is substantiated that, under the conditions of the legal regime of martial law in Ukraine, among other areas of volunteer activity, the provision of assistance to the Armed Forces of Ukraine, other military formations, law enforcement agencies, and state authorities regarding the implementation of measures necessary to ensure the defense of Ukraine and the protection of security acquired the greatest importance population and state interests. It was established that in the category of technical assistance, volunteer activities are mostly aimed at: a) supply of modern sniper weapons, ammunition, optical devices, thermal imagers; b) ensuring the possibility of using unmanned aerial vehicles and innovative IT products by units of the Armed Forces; c) supply of automotive equipment, uniforms, medicines, etc.

It was determined that the peculiarities of volunteering in Ukraine under the legal regime of martial law are: 1) implementation in extraordinary conditions; 2) development in non-standard forms and directions for international practice; 3) coverage of a significant number of the population; 4) development of a system for the development and implementation of solutions aimed at the most effective interaction with the relevant state structures, first of all, the military.

The problems of implementing volunteer activities in Ukraine under the conditions of the legal regime of martial law are outlined. In particular, these are: 1) the presence of certain innovations and inconsistencies in legislation; 2) the absence of a single centralized body for the organization and direction of the volunteer movement at the level of the ministry or department; 3) lack of a systematic and well-thought-out volunteer training system; 4) opposition of officials and conservatism of state structures; 5) cases of abuse by volunteers, activities of pseudo-volunteers.

Key words: martial law, legal regime of martial law, measures to implement martial law, volunteer, volunteer activity, state agency, civil society, interaction.

Постановка проблеми. Явище волонтерства було і залишається важливим елементом сучасного суспільного життя. В умовах громадянського суспільства волонтерство є результативним способом вирішення проблемних питань окремих осіб і суспільства у цілому. Також волонтерство є механізмом, за допомогою якого громадяни спроможні прямо адресувати свої проблемні питання тим, хто спроможний їх вирішити. У цілому, волонтерська діяльність і сформовані в процесі її реалізації суспільні інститути уповні відповідають базовим засадам і принципам взаємодії держави та громадянського суспільства, а тому розглядаються як невід’ємні елементи правової, соціальної держави. Як справедливо відмічає І. В. Мазій, «послугами волонтерів користуються майже все людство. Добровольці багатьох країн світу об’єднуються в глобальний світовий волонтерський рух. Волонтерська діяльність позитивно впливає на покращення якості життя людей, їх особистого розвитку, вчить допомагати іншим людям, які потребують допомоги, без мети одержання будь-якого прибутку» [1, с. 117]. Погоджуючись із такою оцінкою волонтерського руху, наголосимо на тому, що як соціальне явище волонтерство сприяє побудові справедливого, мирного та громадянського суспільства.

Особливого значення волонтерська діяльність набула в Україні, в контексті воєнно-політичних реалій, спричинених протидії збройній агресії російської федерації проти України. Протягом останніх десяти років волонтерство в Україні перетворилося на потужний соціально-суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень виконавчих та самоврядних органів, а також соціальних установ. За оцінками Фонду «Демократичні ініціативи» разом із соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки програми MATRA, протягом 2022 року до 61% українців у той чи інший спосіб долучалися до волонтерської допомоги Силам оборони України або своїм співгромадянам. Із них: 31% допомагали фінансово; 10% – фізичною роботою; 20% – і фінансово, і роботою. З урахуванням зазначеного, констатуємо, що у період широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України волонтерство стало проявом самовідданої активності громадян і чинником самоорганізації соціуму. Саме тому для нашої країни суспільний інститут волонтерства набуває особливої актуальності, а його реалізація має вирішальне значення для існування й розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика волонтерської діяльності в Україні складає значну частину сучасних наукових досліджень у сфері юридичної, військових наук, а також науки державного управління. Теоретичні засади правового регулювання волонтерської діяльності в Україні розробляли у своїх дисертаціях В. С. Сірко [2], К. О. Сидоренко [3], Н. В. Філик [4] та ін. Вивчення загальних та конкретизованих питань правового регулювання волонтерської діяльності складає значну частину наукового доробку таких науковців як П. В. Горінов [5; 6], В. Л. Голуб [7], Г. М. Закалик [8] Ю. В. Кривенко [9; 10], О. В. Липичук [11] С. В. Петков [12] В. Ю. Томіна [13] та ін. Аналіз зазначених та інших публікацій дозволяє констатувати, що, незважаючи на постійний інтерес до проблем волонтерської діяльності, окремі її аспекти потребують поглибленої розробки, зокрема, з урахуванням нових методологічних підходів та військово-політичних реалій України, зокрема, з урахуванням дії норм правового режиму воєнного стану.

Метою статті є: систематизація й узагальнення теоретичних та нормативних засад волонтерської діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Означена мета передбачає вирішення завдань: аналіз та оцінка правового статусу волонтерської діяльності в Україні в період правового режиму воєнного стану; визначення основних напрямів волонтерської діяльності у силах оборони; з’ясування особливостей реалізації акту-

альних проблем волонтерської діяльності у період дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. В основі понятійного конструкту «волонтерська діяльність» лежить термін *волонтер* (від латинського терміну «*voluntarius*» – воля, бажання, а також від англійського терміну «*voluntary*» – добровільний, доброволець, слідувати добровільним шляхом), що означає особу, котра за власним бажанням допомагає іншим. Наразі під *волонтерською діяльністю* розуміють, передовсім, добровільну діяльність громадян або громадських об’єднань в Україні, прямо чи опосередковано пов’язану із допомогою постраждалим від воєнних дій, тимчасового переміщенням особам та військовим.

Згідно Загальної декларації волонтерів від 14 вересня 1990 року, термін «волонтерство» належить до «широкого спектра видів діяльності, включаючи традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, що здійснюються добровільно, для загального громадського блага, і де грошова винагорода не є головним мотивуючим фактором» [14]. Згідно із Законом України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року [15], «волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги». Враховуючи те, що в обох наведених визначеннях основний зміст розкривається через поняття «діяльність», терміни «волонтерство» і «волонтерська діяльність» використовуються як синоніми.

Основними законодавчими актами, які регулюють діяльність волонтерського руху в нашій країні, є Закони України «Про волонтерську діяльність» [15], «Про громадські об’єднання» [16], «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [17], Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» [18], Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» від 5 серпня 2015 р. № 556 [19] та ін.

Аналізуючи принципи правового регулювання волонтерської діяльності, дослідники виділяють *загальні* принципи (зокрема: законності; верховенства права; юридичної рівності; взаємної відповідальності держави і особи; гласності; справедливості; соціальної свободи; демократизму; гуманізму; рівності громадян) та *факультативні* принципи, які відображають специфіку здійснення волонтерської діяльності (зокрема, безоплатності; загальнодоступності; недискримінації; забезпечення безпеки; раціональності; урахування європейських стандартів; надання необхідних ресурсів та інформації; популяризації; гуманних взаємовідносин; реалістичності; взаємодопомоги) [20, с. 256].

Відповідно до законодавства, будь-яка волонтерська організація має функціонувати на основі статуту (положення), де зазначаються: її назва, місце знаходження, статус й організаційна та правова форма структури; предмет, мета, завдання й базові форми благодійної діяльності; порядок формування й роботи органів управління; джерела грошового забезпечення й порядок використання майна і фінансів; порядок внесення змін до статуту (положення); порядок реорганізації чи ліквідації, використання її майна і фінансів у випадку припинення діяльності; умови й порядок прийняття у члени й вибуття із неї; права та обов’язки членів волонтерської організації. До статуту (положення) можуть бути включені й інші положення, що пов’язані зі специфікою діяльності волонтерської структури [21, с. 21].

Аналіз фахової літератури свідчить, що найбільш суттєвими критеріями для класифікації волонтерських організацій є: а) статус; б) суб’єктивна специфіка її членів; в) масштаби дії; г) джерела фінансування; г) об’єкти допомоги. За критерієм суб’єктивної специфіки членів виді-

ляють: а) волонтерські структури інвалідів (Волонтерська організація «Поруч»); б) волонтерські організації ветеранів (Національний комітет ветеранів війни, волонтерів та учасників бойових дій); в) волонтерські організації осіб з обмеженими функціональними можливостями (Центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями «Дивосвіт») тощо. За масштабом діяльності серед волонтерських організацій виділяють: а) міжнародні; б) всеукраїнські; в) регіональні; г) місцеві. За джерелами фінансування волонтерські структури бувають: а) дотаційні (ті, що працюють за рахунок отриманих пожертв); б) автономні (великі за обсягом корпорації, які витрачають на благодійність частину зі здобутого прибутку).

Якщо йдеться про об'єкт надання волонтерської допомоги, то наразі основними напрямками надання в Україні волонтерської допомоги є: а) підтримка мало-забезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; б) догляд за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку, іншими особами, які потребують підтримки та допомоги; в) допомога громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі й стримування збройної агресії російської федерації проти України; г) заходи, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам; г) допомога особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів; д) заходи, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання; е) сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів; є) надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; ж) волонтерська допомога Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі й стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України; з) подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації; и) допомога, пов'язана із захистом та рятуванням тварин; і) допомога за іншими напрямками, не забороненими законодавством.

Правові засади волонтерського руху у реалізації правового режиму воєнного стану визначено у ст. 17. Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [22], де зазначено, що «органи державної влади України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, а також громадяни зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території». Аналіз ст. 8 зазначеного Закону «Заходи правового режиму воєнного стану» свідчить, що серед зазначених заходів є окремі напрями, які військово командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть реалізовувати як самостійно, так і з залученням органів виконавчої влади на відповідній місцевості, в. т.ч. волонтерів. Зокрема, це: 19) проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони; 19¹) проводити евакуацію матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності, у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України; 20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормативне забезпечення населення основними продовольчими і непродуктовими товарами.

До основних складових правового статусу волонтера зазвичай відносять його права та обов'язки. Так, волонтер, реалізуючи волонтерську діяльність в умовах правового режиму воєнного стану, має право на: а) належні умови здійснення волонтерської діяльності (такі як отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням); б) зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу; в) відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності; г) інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством. До обов'язків волонтера в умовах дії правового режиму воєнного стану відносимо: а) обов'язок сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності; б) у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я; в) у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку); г) не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність; г) дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом; д) у разі укладення договору про провадження волонтерської діяльності та одностороннього розірвання договору з ініціативи волонтера відшкодувати прямі збитки, завдані ним, якщо це передбачено договором; е) відшкодувати майнову шкоду, заподіяну внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону.

Не має підстав не погодитися із П. В. Горіновим, що сьогодні «діяльність волонтерів викликає довіру з боку суспільства, допомагаючи таким чином державі виконувати її функції. Населення довіряє волонтерам, вважаючи їх безкорисними, чуйними, самовідданими» [5, с. 58]. Досліджуючи моральні аспекти волонтерського руху, Л. Жува справедливо відмічає, що «основна мотивація волонтера ґрунтується на відчутті громадянського обов'язку перед нацією, власним народом, воїнами, крім того, моральному обов'язку перед близькими людьми, що безпосередньо є учасниками бойових дій [23]. А дослідниця О. Трубінова виокремлює критерії волонтерської діяльності, які якнайповніше розкривають її сутність. Зокрема, це: а) власна ініціатива суб'єкта; б) суспільно корисний характер; в) відсутність очікувань щодо фінансової винагороди; г) здійснення у вільний час; г) відсутність безпосереднього поєднання із захистом власних інтересів та вирішенням своїх індивідуальних проблем; д) вираження у праці; е) реалізація поза ієрархічно-організаційною структурою певної установи [24, с. 208].

З початком збройної агресії російської федерації проти України та запровадження правового режиму воєнного стану найбільшого значення з-поміж інших напрямів волонтерської діяльності набуло надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади щодо здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. Особливістю зазначеного напрямку волонтерської діяльності є те, що вона, по суті, доповнює або навіть реалізує функції державних структур, що не виконуються, чи виконуються неефективно. Причини зазначеної ситуації мають як об'єктивний (обмежений характер фінансових ресурсів, війна тощо), так і суб'єктивний (застарілі стандарти матеріального забезпечення ЗСУ й підходи до забезпечення обороноздатності держави, зниження боєздатності військових частин і підрозділів ЗСУ, відсутність модернізації зброї і військової техніки, неготовність структур, відповідальних за соціальну політику держави тощо) характер. Основними адресатами, яким у процесі реалізації заходів надзвичайного стану надається волонтерська допомога, наразі є: а) особовий склад підрозділів ЗСУ, яким надається різноманітне матеріальне забезпечення (продовольство, теплі речі, амуніція, ліки, засоби гігієни) та технічна допомога (поставка, ремонт, удосконалення автомобільної та військової техніки); військові госпіталі та лікарні, де лікуються поранені військовослужбовці; полонені військові та їх сім'ї (інформаційно-пошукова допомога, допомога в обміні полонених). Щодо технічної допомоги, то, насамперед, виділимо проекти, пов'язані з удосконаленням озброєння та окремих аспектів ведення бойових дій. Зокрема, це: а) постачання сучасної снайперської зброї, боєприпасів, оптичних приладів, тепловізорів; б) забезпечення можливості використання безпілотних літальних апаратів, інноваційних ІТ-продуктів (таких, як карти Армії SOS; система управління вогнем артилерії ГІС «Арта»; розрахунковий і графічний комплекс «Броня» («Армаг»); система планування розвідки та координації на полі бою «КомБат», програмний комплекс «Кропива» тощо); в) постачання автомобільної техніки тощо.

У контексті аналізу проблем волонтерської діяльності, що реалізується в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану, виділимо, окрема, такі: а) новації та певні невідповідності у законодавстві, що ускладнюють волонтерську діяльність; б) відсутність єдиного централізованого органу організації і спрямування волонтерського руху на рівні міністерства чи відомства; в) відсутність системної і продуманої системи навчання волонтерів; г) спротив чиновників і консерватизм державних структур; г) випадки зловживань з боку волонтерів, діяльність псевдоволонтерів. Також на ефективність волонтерського руху в умовах дії правового режиму воєнного стану негативно впливають явища бюрократизму і формалізму у процесі взаємодії державних структур з волонтерами. Якщо за певними напрямами волонтерська діяльність частково реалізує функції, які не здатні повною мірою реалізувати військове командування та військові адміністрації (наприклад, харчування військовослужбовців, ремонт військової техніки, протезування поранених, евакуація цивільного населення тощо), то окремі напрями волонтерства довгий час не могли бути реалізовані через застарілі державницькі підходи і стандарти в ЗСУ, бюрократичні обмеження і відсутність ініціативи на всіх рівнях. Зокрема, такими напрямами є: а) забезпечення у достатній кількості високотехнологічними інформаційними системами управління; б) забезпечення безпілотними літальними апаратами, в) забезпечення військовою формою та засобами захисту. Крім того, на реалізацію волонтерської діяльності в умовах правового режиму воєнного стану впливає той чинник, що більшість волонтерів не були громадськими активістами з належним досвідом, а прийшли з інших

сфер діяльності. Це, з одного боку, певним чином характеризує наявні проблеми у функціонуванні громадянського суспільства в Україні, з іншого – є наслідком поєднання умов економічної кризи і зовнішньої агресії. Як справедливо зазначає К.В. Врублевська-Місюна, «вирішенню багатьох із зазначених проблем перешкоджають, насамперед, високий рівень корумпованості державних інститутів і суспільства у цілому; процедури та регламенти, що не сприяють реальній зацікавленості владних структур і окремих чиновників у ефективному здійсненні своїх повноважень і обов'язків і прояву ініціативи у вирішенні завдань, що стоять перед ними» [25, с. 263].

Завершуючи аналіз волонтерської діяльності у процесі реалізації заходів правового режиму воєнного стану в Україні, зазначимо, що особливостями зазначеної діяльності є: а) реалізація умов воєнного часу; б) розвиток у нестандартних, неординарних для міжнародної практики, формах і напрямах; в) охоплення допомогою значної кількості населення; г) вироблення системи розробки і реалізації рішень, спрямованих на більш ефективну взаємодію з відповідними державними структурами, насамперед, військовими.

Висновки.

1. У контексті функціонування державних органів та громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану під волонтерською діяльністю слід розуміти добровільну діяльність громадян (громадських об'єднань), прямо чи опосередковано пов'язану із допомогою постраждалим від воєнних дій, тимчасового переміщенням особам та військовим. Наразі волонтерська діяльність в Україні набула форми потужного соціально-суспільного руху, що прийняв на себе частину повноважень виконавчих та самоврядних органів та соціальних установ.

2. Правові засади волонтерського руху в Україні в умовах правового режиму воєнного стану об'єктивовано у ст. 17. Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де зазначено, що органи державної влади України та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, а також громадяни зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території.

3. Статтею 8 Закону визначено окремі заходи (напрями), які військове командування разом із військовими адміністраціями мають реалізовувати як самостійно, так і з залученням органів виконавчої влади на відповідній місцевості, в. т.ч. волонтерів. Зокрема, це: 19) проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони; 19-1) проводити евакуацію матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності, у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України; 20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами.

4. В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні найбільшого значення з-поміж інших напрямів волонтерської діяльності набуло надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади щодо здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. У категорії технічної допомоги волонтерська діяльність, здебільшого, спрямована на: а) постачання сучасної снайперської зброї, боєприпасів, оптичних приладів, тепловізорів; б) забезпечення можливості використання підрозділами ЗСУ безпілотних літальних апаратів, інноваційних

ІТ-продуктів; в) постачання автомобільної техніки, обмундирування, ліків тощо.

5. До особливостей волонтерської діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану відносимо: а) реалізацію в екстраординарних умовах; б) розвиток у нестандартних для міжнародної практики формах і напрямках; в) охоплення значної кількості населення; г) вироблення системи розробки і реалізації рішень, спрямованих на максимально ефективну взаємодію з відповідними державними структурами, насамперед, військовими.

6. До проблем реалізації волонтерської діяльності в Україні в умовах дії правового режиму воєнного стану відносимо: а) новації та певні невідповідності у законодавстві, які її ускладнюють; б) відсутність єдиного централізованого органу організації і спрямування волонтерського руху на рівні міністерства чи відомства; в) відсутність системної і продуманої системи навчання волонтерів; г) спротив чиновників і консерватизм державних структур; г) випадки зловживань з боку волонтерів, діяльність псевдоволонтерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазій І.В. Аналіз міжнародних документів у сфері волонтерського руху. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 114–117.
2. Сірко В.С. Адміністративно-правове регулювання волонтерської в Україні. Дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса. 2018. 254 с.
3. Сидоренко К.О. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя. 2013. 20 с.
4. Філік Н. В. Державно-правові засади громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 19 с.
5. Горінов П. В. Адміністративно-правовий статус волонтера у період дії воєнного стану в Україні. Київський часопис права : наук. журн. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Навч.-наук. ін-т «Юрид. ін-т»; [редкол.: О. В. Кузьменко (голов. ред.) та ін.]. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2022. № 3. С. 54–61.
6. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ: Державний ін-т сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
7. Голуб В.Л. Сутність державної політики у сфері волонтерської діяльності та особливості її впровадження в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. Вип. 4 (60). С. 73–77.
8. Закалик Г.М., Коропатов О.М., Шувар Н.М. Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С. 104–110. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/17.pdf.
9. Кривенко Ю.В. Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. *Часопис цивілістики*. 2015. Випуск 18. С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chas_2015_18_11.
10. Кривенко Ю.В. Принципи здійснення волонтерської діяльності. *«Young Scientist»*. 2016. № 6 (33). С. 246–250. URL: <http://molodyucheny.in.ua/files/journal/2016/6/61.pdf>.
11. Липитчук О. В. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. Scientific Collection «InterConf» 118 (2022). С. 180-188. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/1030>
12. Волонтерські організації в Україні: адміністративно-правовий статус та організація діяльності : [монографія] / [С. В. Петков та ін.]. Київ : АртЕк, 2018. 161 с.
13. Томина В.Ю. Пашаев А.З. Порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства в питаннях волонтерської діяльності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 2. С. 13–16. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/2/5.pdf>.
14. Universal Declaration of Volunteers, adopted at the XI Congress of the International Association of Volunteers (2002), Kyiv, Ukraine.
15. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. *Відомості Верховної ради (ВВР)*. 2011. № 42. Ст. 435.
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013, № 1, ст. 1.
17. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 25. Ст. 252.
18. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президент України від 26 січ. 2016 р. № 68/2016. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016> (дата звернення: 10.02.2024).
19. Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямами волонтерської діяльності: Постанова Кабінету міністрів України від 5 серпня 2015 р. № 556 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF#n9>. (дата звернення: 10.02.2024).
20. Гапон В.О. Принципи адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 250–256. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287269/281179> DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.41>
21. Вашкович В. В. Посібник волонтера / В. В. Вашкович, О. Ю. Василенко, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур, В. В. Манзюк, В. М. Рошканюк. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 88 с.
22. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250.
23. Жужа Л. Моральні аспекти волонтерського руху. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 2. С. 210–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_2_33.
24. Трубнікова О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. *Актуальні проблеми психології збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ, 2020. Т. 7, вип. 20. Ч. 2. С. 205–209.
25. Врублевська-Місюна К.В. Проблеми правового регулювання волонтерства в Україні під час воєнного стану. [Електронний ресурс]. URL: https://eprints.kname.edu.ua/63273/1/Тезиси_конферен_2022-3%20каф%20економ%2B-262-264.pdf.